

ҮШҮТТҮР ГЫЧ ЧОЛГА ШҮДҮР

...Эп мотор күэжат лач
марий мландыштем,
Эн йорга энержат лач
марий мландыштем.
Лач марий мландыштем
аваэм, аирем.
Юмылан тауштем:
ош түнәм пөлеклен.

Тыге моторын марий кундемнам моктен воза. Марий самырык театрыште тыршиште Марий Эллын сулло артистше, Марий Эллын калык артистше, Йыван Кырла лүмеш премийын кум гана лауреатше Зинаида Васильевна Долгова. Шукерте огыл шкеж дене вашлийын мутланаш йөн лекте.

- Зинаида Васильевна, йоча годсо жапда күшто эртөн? Йоча пагыт гыч шарнышаш мо эн чот кодын?

- Мый 1957 ийштэ Морко районын ик мотор ялыштыже, Үшүттүрүштө, шочынам. Изнур школын икимшье классышкыже тунемаш кайымен тачат шинча ончылнам. Ачам ден авам мылам Порошковый лесоучасткысе кевытыште школьный формым, ботинкым налынныт. Икимшье сентябрь эрдене кужу ўпешем кок ош бантыйым кылден, аван кидшым кучен, пасугапкам лектынам. Пасу корно дене школын ошкылынна. Мемнан классна пу зданийште ыле, икшүве шуко. Төве мотор туныктыш толын шогале - Лидия Николаевна Кириллова. Икимшье кече гычак урокышто түткын калыштынам, моткоч тунемаш йөрөтөнам. Тунам вет чыла марла ыле, лач руш йылме да лудшаш книга-влак рушла возымо лийынныт.

Күмши классыште тунемме

тарымек, Оршанке педучилищши тунемаш пураш миенам, ик верышке 9 ен, туге гынат, мый пурен сенгенам. Тушто педагог-влак пеш сай, виян улыт ыле, марий йылмым да литературым Петр Емельянovich Емельянинов туныктен, тудак драма кружокым вүден. Но тушко кокымшо курс гыч веле налынит, а мый икимшье курсышто улам. Икана пеш тыге оччен шогем, мыйым ужын, Петр Емельянovich йодо: "Тыят моднет мо, Яковлев?" Мый же "моднем" маньым. Тыге мылам Арсий Волковын "Кунам ломбо пеледеш" пьесыж гыч Римман рольжым пүш. Модынам, концерт денат лишил яллашке коштынна. Москва гыч тунем толмекем, П.Е.Емельянинов модмем ончаш ик-кок гана толын.

- Туныктышын диплом-жым налмеке, пашашке школын каенда?

- Кожлаял школышто марий йылмым да литературым, пенийм туныкташ түргальым. Йоча-влакым баян почеш мураш туныктенам, түрлө пайремлан, У ий ёлкылан шкеак сценарийым возенам. Икимшье пашалар гыч ачам-

иаш-влакым налыт, а мый 21 ияш улам. Туге гынат мыйым тунемаш налыч.

- Артистлан тунемаш кайыме нерген ача-аваланда күзе увертаренда?

- Ача-авам пален огытыл. Мый коло тенге дене Москваш лектын кудальым. Тыге А.В.Луначарский лүмеш ГИТИС-ын студентше лийым,

- Шкетан театрьште пашам шытыме жапыште (1985 - 2007 ийла) могай рольвлакым модында? Кудыжо тыланда лишылрак?

- Түрлө рольым модаш логалын: М.Рыбаковын "Түрлемүдүр" комедийштыже - Наешым, "Мокмыр" фантасмагорийште - Мамашевам, С.Николаевын "Салика" комедийштыже - Саликам, Маринам, А.Волковын "Оръен мелна" комедийштыже - Тоням, "Калевала" гыч - Юлликким, Н.Гогольын "Каче пазар" ("Женитьба") комедийштыже - Агафья Тихоновнам да молымат. Кудыжо лишил але огеш келше мананат огеш лий. Артист эре кычалаша. Кажне рольжым, кугу ма, изи, чоным пүэн модат гын веле ончышо деке миен шуэш.

Характерный рольым модаш түрлө чиям муаш лиеш. Осал енны сайжат уло, сай енгин - осалжат. Комедийный рольым чончымо годым калыкыште ужмо енгин койышыжланат энгертет. Коклан вургем шотыштат шоналтет, тудат образым почын паша полша.

- Зинаида Васильевна, 2003 ийштэ лауреат

могырым ончалаш күлеш. Пысман рушлаже граница лиеш. Тыште, руш манмыла, граница между жизнью и смертью. Такшым "Вис-вис пушан олыкем" (2006 ий), "Немыч вате" ("Фрау Бергер") (2013 ий) пьесылыште южо геройын, шке кундемыште вашлиялтше вершор лўумым кучылтынам.

- Те эше "Кава пундашке ўолгоро" телевизионный фильмлан сценарийм возенда. А 2014 ийштэ тенденд анвозым сценарийда почеш режиссер Олег Иркабаев Нурүмбал ялыште "Олманурын оръенже" художественный фильмым сниматлен. Тудын пўримашы же могай?

- Тиде фильм "Шудо шешке" комедий негызеш ышталтын. Чыла ямде, йўкум пыштат веле кодын.

- Пъесм веле оғыл, те почеламутымат возеда. Муро-влакат ўонгалтыйт. Кё дene пашам ыштеда?

- Мыйин возымо почела-мутлан семым Иван Егоров воза. Аранжировкыжо - Александр Куприяновын. "Коркашүдүр, ит көране" мурым Светлана Осипова йонгалтара, "Ик вис-вис" мурым Светлана Осипова ден Геннадий Васильев мурат, а "Марий мландем" ден "Шондык тич пиал" мурылам - Светлана Осипова ден Роман Алексеев.

- Пытартыш жапыште те Марий самырык театрыште тыршеба. Тушто могай пашам шуктөн шогенч да?

- Пайремлан але юбилейлан сценарийим, У ийлан

Күмшо классыште тунемме годым пошкудо Немычсола ялышке М.Шкетан лўумеш театр "Кунам ломбо пеледеш" спектакльым конден. В.С.Янгабышевын модмыжым йўратен онченам. Марий тўран тузырым чиыше кугу кўрен шинчан актерым ужын, тугай чот актрисе лийлем шуын.

Кум классым пытарымек, кугурак классыш вонченам. Хоровой кружокын куанен коштынам, тўрлө мурым мураш тунемынам. Кандашымше классыште тунемме годым кажне пайремлан концертим шынденна: муренна, күштенна, Римма Сидоркина дene сценкым модынна. Ончышо-влак совым кыренит, тидыже мемнам куандарен. Марий йылме урокиши сочиненийм возенам, артист лияш шонымем почын пузнам. Тудым лудын лектын, туныктышем Елизавета Егоровна Эчейкина авамлан туныктышлан тунемаш каяш темлен.

- *Те ончич туныктышо лийинда. Шинчымашым күшто налында?*

- Изнур школым тунем пы-

шкеак сценариим возенам. Икымше пашадар гыч ачамлан тузырым, авамлан тузырылк материалым налынам. Талукат пеле ыштымекем, Н.К.Крупская лўумеш Марий кугыжаныш пединститутын историко-филологический факультетысе руш отделенийышкыже заочно тунемаш пуренам. Тыгодымак факультетын деканатыштыже секретарь-машинисткылан ыштеннам. Вара Савиныште верланыше лётчик-влакын штабышкышт пашам ышташ кусненам. Тыштат секретарь-машинисткын пашажым шуктепам.

- *Артист лияш шонымашда эре пирля коштын?*

- Ик эрдene радио дene театральный институтын тунемаш каяш шонышо-влакым погъимо нерген увертарымашым кольым да М.Шкетан лўумеш театрыш миен толаш шонен пыштышым. Экзаменным приниматлаш Моссовет театрин тўн режиссержо П.О.Хомский шкеак толын. Мый почеламутым, прозым лудым, мурым мурышым. Тыге I, II, III турим сайннак эртышым. Тунемаш 17-18

ТИС-ын студентше лийим, Россий Федерациин калык артистше П.О.Хомскийн курсыштыжо тунемынам. Талукат пеле ыштымекем, Н.К.Крупская лўумеш Марий кугыжаныш пединститутын историко-филологический факультетысе руш отделенийышкыже заочно тунемаш пуренам. Тыгодымак факультетын деканатыштыже секретарь-машинисткылан ыштеннам. Вара Савиныште верланыше лётчик-влакын штабышкышт пашам ышташ кусненам. Тыштат секретарь-машинисткын пашажым шуктепам.

- *Икымше рольда могай лиийн?*

- Ме тышке кок диплом спектакльым конденна. Англичан драматург У. Шекспирин "Латкоымшо йўд" ("12 ночь") комедийштыже Виола лўуман ўдырым да тудын йығыр пелаш-изажым, Себастьяным, Виктор Розовын "Сўан кечын" пьесыж почеш шындыме спектакльиште Ритан рольжым модынам. Марий кундемыш портылмеке, тўрлө кундемыште лиийнна, спектакль-влакым ончыктенна.

- *Зинаида Васильевна, 2003 ийыште лауреат лийинда, I республиканский конкурс шо тоң сайдраматический произведений кокла гыч тендан возымо "Полдигранат ош пеледышан" ("Белый цвет борщевика") легендыда 2-шо призым сенен налын. Шке гыч возен ончаш мо таратен?*

- 1994 ийыште Ижевскиш, I финн-угор фестивальыш, миенна. Молын модыштым ончен шинчем да шонем: "Тыгайжым мыят возен кертам". Ончич ковам ўдыр межа нерген каласкален ыле. Тыге "Полдигранат ош пеледышан" легенде шо. Тиде спектакльин премьерыже 2003 ий 26 декабрьиште лие, режиссер В.Домрачев шынден.

- *2004 ийыште II конкурсы шо "Пысман корем" трагикомедий икымше призым, а "Шудо шешке" комедий кумшо призым налынам. Ушуттур ял воктено Пысман корем уло. Корем да пьесе коклаште икта жыл уло мо?*

- Тиде лўумым философий

лан сценарийим, У илан "Новогодние интермедии" сценарийим, йоча-влаклан шындыме "Мяули и Пикули" йомакым возенам. "У муро" передачыште сниматлалтынам. Клипым Г.Н.Михайлова шынден. Семым Родион Алексеев возен. Муро "Шыргыжмаш" маналтеш.

- *Зинаида Васильевна, тыге радамын каласкалымыланда пеш кугу тау. Лудшиен-влак лўум дene тыланда ончыккыжымат силнымут пашаштыда тўвыргё лектышым тыланена, у деч у пьесе да муро-влакым вучен кодына.*

- Тау.
З.В.Долгован ильши же да творчествыж нерген "Ончыко" (2000 ий, 10-шо №; 2019 ий, 8-шо №) журналиште, "Марий Эл" (2003 ий, 8 март; 2004 ий, 10, 11 март) да "Кугарня" (2004 ий, 9 июль) газетлаште, Н.Кульбаеван "Артисты Марийского театра" да "Кызытсе марий пьесе" книгалаште лудаш лиеш.

Людмила КУТУЗОВА,
Изнур книгагудын вуйлатышы же